

Jakoavain avaa maakuntauudistuksen vaikutuksia

Sote- ja maakuntauudistus mullistaa julkisen sektorin, mutta sen vaikutuksista kuntien, valtion ja maakuntien välisiin rahavirtoihin on toistaiseksi käytössä hyvin vähän konkreettisia laskelmia. Maakuntauudistuksen rahoituksen peruseriaatteen kunnilta poistuvista kustannuksista sekä verojen ja valtionosuuksien vastaavasta laskusta on toki kuvattu lainvalmistelun yhteydessä ja julkisuudessa moneen kertaan.

Koko maan tasolla uudistus on kustannusneutraali. Se tarkoittaa sitä, että kuntataloudesta poistuu vuonna 2019 sama määrä kustannuksia ja tuloja. Yksittäisissä kunnissa tilanne on kuitenkin toinen.

Kunnittaiset vaihtelut maakuntaan siirtyvien tehtävien kustannuksissa ovat suuret. Ääripäiden erot nousevat yli 3200 euroon per asukas. Kustannuspuolen ohella myös yksittäisten kuntien tulopohjasta poisleikkautuvat erät vaihtelevat suuresti.

Kuntien yhteisöveron ryhmäosuuteen tehtävä 500 miljoonan euron leikkaus pienentää jokaisen kunnan yhteisöveroja eri summalla. Maakuntiin siirtyvät ns. sote-valtionosuudet vaihtelevat taas muun muassa väestörakenteen ja sairastavuuden mukaan.

Myös kuntien tuloveropohja vaihtelee asukkaiden tulotason ja vähennysten myötä. Sen vuoksi sote-rahoituslakiin kirjattu tasasuuruinen kunnallisveron alennus siirtää valtiolle eri kunnista hyvin eri määrän tuloveroja.

Esimerkiksi vahvan tulopohjan omaavasta Kauniaisista siirtyä tämän hetken tiedon mukaan tuloveroja pois noin 4 400 euroa per asukas, kun taas toisessa ääripäässä tuloveroja lähtee noin 1 300 euroa asukasta kohden.

Lopputulokset on, että kunnittain siirtyvät kustannukset ja siirrettävät tulot eivät täsmää yhdenkään yksittäisen kunnan osalta. Tämän vuoksi uudistuksesta aiheutuvia kuntakohtaisia eroja tasoitetaan valtionosuusjärjestelmään sisältyvillä tasauksilla ja rajoittimilla. Tasauksista huolimatta uudistus muuttaa lähes kaikkien kuntien taloutta ja talouden tasapainoa.

Keskeisin tietolähde maakuntauudistuksen jälkeisen vuoden 2019 kunnan rahoituksesta lienee valtiovarainministeriön alueuudistus.fi -sivusto. Sivuston rahoitusosuudesta kuntien valtionosuusjärjestelmän yhteydestä löytyy myös yksityiskohtainen ja kunnittaiset vaikutukset kuvaava siirtolaskelma.

Laskelmassa kunnan taloutta kuvataan ns. tasapainotilalla, jolla tarkoitetaan kunnan vuosikatteen riittävyttä poistoihin. Siirtolaskelma kuvaa myös kunnittaiset maakuntauudistuksesta aiheutuvat tasapainotilan muutokset vuonna 2019.

Asiakirjasta voi kaivaa esiin esimerkiksi sen, että äärimmillään ilman tasauksia maakuntauudistus heikentäisi yksittäisen kunnan talouden tasapainoa yli 500 euroa per asukas, kun taas toisen kunnan talouden tasapaino paranisi vastaavasti yli 400 euroa.

Suuret kunnittaiset muutokset ovat herättäneet julkisudessa värikkäitä kirjoituksia sote- ja maakuntauudistuksen voittajista ja häviäjistä. Usein jutuista kuitenkin unohtuu, että valtionosuusjärjestelmän säädettävien tasausten jälkeen kunnan talouden tasapaino voi siirtymäkauden aikana muuttua uudistuksesta johtuen maksimissaan +/- 100 euroa per asukas.

Tarve valtiovarainministeriön siirtolaskelmaa täydentäville tiedoille on ollut kuitenkin huutava. Sen vuoksi Kuntaliitto julkaisi internet-sivustollaan ns. jakoavaimen. Sen pohjana ovat valtiovarainministeriön laskelmat, mutta se laajentaa maakuntauudistuksen vaikutuksen kuvauksen kuntien tuloslaskelmaan, rahoituslaskelmaan sekä taseeseen vuonna 2019. Varsinaisen laskelman lisäksi jakoavaimen on kirjattu tiliryhmittäin ja tase-erittäin maakuntauudistuksen vaikutuksiin liittyviä huomioita, joita kunnan taloutta suunnittelevan asiantuntijan tulisi ottaa huomioon.

Jakoavaimesta saa hyvän kuvan siitä, kuinka paljon maakuntauudistus tiputtaa yksittäisen kunnan toimintatuloja, toimintakuluja ja verorahoitusta pois. Monesti edellä mainittujen erien muutokset ovat suuria. Uuden kunnan meno- ja tulorakenne tuleekin olemaan aivan erinäköinen kuin ennen. Tästä huolimatta maakuntauudistuksen vaikutukset kuntien vuosikatteen tai tilikauden tulokseen näyttäisivät jäävän vähäisiksi.

Sote- ja maakuntauudistuksessa yli 210 000 työntekijää ja viranhaltijaa siirtyy uuden työnantajan palvelukseen. Näihin työnantajavaihtoksiin ja henkilöstön asemaan liittyviin muutosprosesseihin saa tukea KT:n verkkosivujen Muutostuki-sivustosta.

